Nu zult ge hierbij wel in het oog houden, dat satan als de dief is, d. w. z. liefst heeft dat ge niets van zijn aanwezigheid en van zijn doen merkt.

Juist in die kringen, waarin zijn bestaan ontkend of belachen wordt, heeft hij de handen geheel vrij om zielen te moorden naar hartelust. Maar ook dat hij in meer geloovige kringen zoo zonderling vergeten kan worden, biedt hem de schoonste kansen, om zielen te vergiftigen.

Ge kunt er zeker van zijn, dat in heel dit ontkennen en in heel dat vergeten van het werkelijk bestaan van satan, een list van satan zelf werkt.

Toen de machtige geest van Christus de golven in Palestina bewoog, gelukte hem dit geen oogenblik, en dwong Jezus hem om uit te komen.

Maar nù gelukt het hem, om zich schuil te houden, en zijn aard in te werken uit de hinderlaag, ongezien en ongemerkt, en dan juist te beter treffend.

Hoe de werking van satan toegaat, is ons in bijzonderheden niet geopenbaard. Slechts dat weten we, dat onze menschenwereld niet de eenige wereld van bewuste wezens is, maar dat er nog myriaden van andere geestelijke wezens bestaan, die geesten, engelen, cherubs, serafs enz. genoemd worden; en vast staat ook, dat die geestenwereld niet afgescheiden van en naast onze menschenwereld leeft, maar er op allerlei wijs mee in verband staat en op inwerkt.

En in de tweede plaats is ons daarbenevens geopenbaard, dat ook in die geestenwereld de tegenstelling tusschen heilig en onheilig is uitgebroken, zelfs eer dan op deze aarde, en dat ze uit die geestenwereld in onze menschenwereld binnensloop.

Vandaar zeker bondgenootschap tusschen goede geesten en goede menschen, maar ook een samenzwering tusschen onheilige geesten in de onzichtbare en onheilige geesten in de zichtbare wereld. Gejuich onder de goede engelen Gods over een zondaar die zich bekeert, en een grijnslach onder de booze geesten, als 't weer gelukt is een verloren mensch ten val te brengen.

Één strijd, één kamp, één worsteling *met* Christus als het hoofd der heilige geesten op deze aarde, en buiten deze wereld tegen satan als het hoofd van alle onheilige geesten onder menschen en duivelen.

Dit alles is duidelijk, breedvoerig en omstandig in de Evangeliën, in de Brieven en in de Openbaring ter onzer kennisse gebracht. Dit weten we, dit gelooven we en daarnaar hebben we ons doen en laten in te richten.

Maar hoe daarbij die werking van de onheilige geesten op onze menschenwereld toegaat, bleef voor ons in nevelen gehuld, zoodat ons slechts enkele vage trekken leiding bij onze gedachten geven.

Toch staat wel zooveel vast, dat drieërlei werking zich scherp genoeg onderscheidenlijk afteekent.

Er zijn werkingen uit de onheilige geestenwereld, die, zonder een bepaalden aanval, van zelf in de publieke opinie, in de levensgewoonten, in de zondige menschelijke natuur haar voor ons onwaarneembaar voertuig vinden.

Dit is het gewone, het alledaagsche, het steeds doorgaande, dat als 't ware in de lucht zit, en waarvan we allen zekeren invloed ondergaan.

Er is een tweede, scherper werking, als een der vele booze geesten zich op den geest van zekeren kring of op den geest van een bepaalden mensch werpt. Soms doen dit meerdere booze geesten tegelijk. Denk slechts aan Jezus' gelijkenis.

En eindelijk is er een derde, nog scherper, ja, *de* scherpste werking, als satan niet een van zijn trawanten gebruikt, maar zelf zich ten strijde aangordt, om een hoofdslag in de geestenwereld te slaan.

Al naar gelang nu de tijden zijn, en de personen, treedt de eerste, de tweede, of de derde werking meer op den voorgrond.

Ge ziet het in Jezus' dagen.

Toen moest het hoofdpleit beslecht, en toen traden alle drie deze werkingen krachtig te voorschijn.

Satan zelf tegen Jezus en zijn apostelen, de booze geesten tegen de gekozen slachtoffers, en de gewone werkingen in den breeden kring van heel 't volk.

Ontwijken hielp toen niet, schuilen ging niet. De worsteling ging openlijk.

Zoo heel anders dan nu.

Toch heeft, en juist dit is voor ons zoo leerzaam, satan ook toen dat schuilen beproefd.

Petrus met zijn gevoelige inborst en zijn overspannen natuur moest daarbij als instrument dienst doen. „Zijn Jezus sterven aan het kruis! Dat nooit!" Enkel liefde voor Jezus was 't immers, deze ontzettende gedachte in Jezus zelf te bestrijden. En zoo lezen we, dat Petrus Jezus *bestrafte*, hem toevoegende: „wees u zelf genadig! Dit zal u geenszins geschieden!"

Hierin nu school satans werking. Petrus voelde het niet. Maar Jezus doorzag het onmiddellijk, en *bestrafte* nu op zijn beurt den discipel, die op zijn gevoel dreef in plaats van op het geprofeteerd bestel over den man van Smarte. „Satanas, ga achter mij! want gij bedenkt niet de dingen die Gods, maar die naar 't menschelijk gevoel zijn!"

Zoo won satan geen duimbreed. Jezus ontmaskerde hem terstond. Ook met zijn aanval uit de hinderlaag kon hij tegen Jezus niets vorderen.

Maar voor ons is dit gebeurde goud waard.

Het toont ons toch, dat ook onder de liefelijkste gevoelsvormen, als er schijnbaar aan geen boos opzet te denken valt, en als we den indruk hebben van zeer teedere wegen te bewandelen, niets minder dan een rechtstreeksche aanval van satan daaronder schuilen kan.

Hiermee is niet gezegd, dat satan u ooit, persoonlijk, zelf aanviel. Zeer wel mogelijk, dat hij er zich toe bepaalde u door een zijner ondergeschikte geesten te bewerken. Zelfs is het denkbaar, dat hij op u nog nooit anders inwerkte dan door zijn algemeene werkingen in de geestelijke atmosfeer.

Maar het gebeurde met Petrus toont dan toch dat ge u vergissen kondt. Dat er een aanval van satan zelf kon zijn, waar gij dat in 't minst niet vermoeddet.

En in elk geval, dat het dagelijksch bidden: Verlos mij, verlos ons van den Booze! voor niemand onzer overtollige weelde kan zijn.

Van achteren, lang daarna, geheel objectief, een doorgestane verzoeking overdenkend, komt soms de vraag bij ons op: Is dit niet een aanval van satan zelf op mijn hart geweest, en was het niet mijn God die mij gered en verlost en bewaard heeft?

Dat zit niet altoos in de verzoeking tot één bepaalde groote zonde. Zie 't maar aan Petrus. Hij waande veeleer goed te doen.

Maar dit staat vast, wat aan de booze geestenwereld 't meest in den weg staat, is uw zoeken en tasten om nabij uw God te zijn, om in zijn verborgen omgang te leven, om in levende, welbewuste gemeenschap met uw God uw pad te kiezen en uw weg door het leven te vervolgen.

Voor u is er, omgekeerd, geen vaster burcht, om tegen die onheilige invloeden in te schuilen, dan juist dat veel zijn *nabij uw God*. Reden waarom hij, satan, er steeds op uit is, die gemeenschap met uw God in uw hart te verstoren.

Dat gij den verborgen omgang met uw God ernstig zoekt, is voor satan juist een beweegreden, om op u een bijzonderen aanval te wagen, volstrekt niet altoos door u tot een groote zonde te verlokken, maar zeer dikwijls, als bij Petrus, door u afleidende gevoelswerkingen te geven.

Wees daarom op uw hoede.

Zoodra ge verkoeling merkt, zoodra ge bespeurt, dat, wat ook, u het zijn en blijven nabij uw God moeilijk maakt of verhindert, zie dan toe, aan wat invloeden ge onderworpen wordt, wat ongemerkte inwerkingen er op uw ziel plaats grijpen, en schud alles af, niet rustende, eer ge weer dicht nabij het hart van uw God uw schuilplaats hebt gevonden.

Aarzelen, treuzelen mag hier niet zijn.

Jezus brak plotseling, op staanden voet, de bekoring, en stootte Petrus met het eerste woord 't beste van zich af.

Satan, ga achter mij!

Kort, krachtig en doortastend! Zoo alleen springt de strik, en kunt ge ontkomen.

Amsterdam, 4 Mei 1906.

De schare, die de wet niet kent.

Het is een verblijdend teeken, dat ook in onze pers meer de aandacht geschonken wordt aan de vraag, hoe de Kerk van Christus weer reddend en zegenend kan inwerken op de verwilderde massa, die van God noch Zijn Woord weet.

Dat vraagstuk is van veel ingrijpender belang voor de toekomst van ons volksleven, dan het gebabbel over dogmatische haarkloverijen en kerkrechtelijke spitsvondigheden; dan de kwestie der eigen inrichting en het zeggenschap der kerken.

Dat men, wanneer geen wolkje aan den hemel is en het zonlicht glijdt over alle velden en beemden, zich de weelde veroorlooft te gaan grasduinen in zoo subtiele vraagstukken als infra- en supralapsarisme, willen we niet afkeuren. Maar een Kerk, die staat voor het ontzettende feit, dat de meerderheid der gedoopten breekt met allen godsdienst, en die dan, in plaats van dag en nacht te peinzen over de middelen om dien afval te stuiten, haar beste krachten verbruikt in een steekspel tusschen de getrouwen onderling, toont haar hooge roeping niet te verstaan en loopt gevaar onder de oordeelen Gods te zullen bezwijken.

Men versta ons wel. De Kerk van Christus heeft tweeërlei arbeid te verrichten. Ze heeft eenerzijds het Evangelie te verkondigen aan alle creaturen, een licht en een zout te zijn. En ze heeft anderzijds toe te zien, dat de opbouw van haar eigen tempel geschiede op het onwankelbare fundament van Gods Woord. De Kerk heeft èn heilig èn algemeen te zijn. Zonder zuiverheid en gaafheid van eigen levensbeginsel kan de Kerk geen zuurdeeg zijn voor de maatschappij om haar heen. En wederom, wanneer het zout wordt weggesloten in den kelder van een zondig separatisme, dan wordt het zout daardoor smakeloos en zal het in steê van der menschheid tot zegen te zijn, door de voeten der menschen worden vertreden.

Dat in onze Kerk met heiligen ijver gewaakt wordt voor de zuiverheid van ons levensbeginsel; dat bij elken arbeid in de Kerk eerst gegraven wordt naar de fundamenten, opdat de opbouw straks geen bedenkelijke scheuren vertoone, is onze grief niet. Integendeel. De Christelijke Kerken in Engeland en Amerika, die den Zendingsarbeid tot een schier ideale hoogte hebben gebracht; die jaarlijks schatten uitgeven voor de bekeering der heidenen en voor de „inwendige zending", maar die bij al dien Martha's ijver wel eens vergeten het één noodige om met Maria aan de voeten van Christus te zitten en Zijn Woord rein te bewaren; strekken hier tot een waarschuwend exempel. Een Kerk, die in eigen boezem de vastigheid van Gods Woord loslaat voor de bedenkelijke theorieën van de moderne critiek; die de belijdenis van Gods souvereine genade niet meer onvervalscht durft handhaven, maar verzwakt, om het pelagianisme vrij spel te laten; moge uitmunten door allerlei arbeid van liefde en barmhartigheid, — dat schitterend kleed vergoedt het gemis aan innerlijke kracht niet. Dat is de zonde van het Methodisme, waarvoor God onze Kerken moge bewaren.

Het is daarom eer te loven dan te laken, dat ons Gereformeerde volk zoo uiterst gevoelig is op het stuk der leer; dat elke leervoorstelling op de goudschaal wordt gewogen; dat over de ontwikkeling van het dogma met heilige jaloerscheid voor de eere Gods de wacht wordt gehouden. En evenmin valt het te misprijzen, dat bij het tal van vraagstukken op kerkelijk en zedelijk gebied, waarvoor het leven van onzen tijd ons plaatst, de verhouding van Kerk en Staat, de opleiding onzer predikanten, de band tusschen de School en de Kerk, de taak onzer diakonie, de Sabbathsviering enz. met argusoogen wordt toegezien, dat de oplossing gevonden wordt in overeenstemming met die beginselen, die Gods Woord ons biedt en die onze Vaderen in Confessie en Historie van het Calvinisme zoo heerlijk hebben vertolkt.

Maar al waardeeren we dien ijver voor de heiligheid en zuiverheid van het beginsel in de Kerk, toch mag het oog niet gesloten voor het gevaar, dat ook hier in *eenzijdigheid* schuilt. Juist een Kerk, die gebroken heeft met de valsche idee der Volkskerk, die zich terugtrok op eigen terrein om aan den vloek der verwereldlijking der Kerk te ontkomen, die het getuigenis weer toebindt en verzegelt onder de getrouwen, heeft dubbel toe te zien, dat de roeping der Kerk om een stad op den berg, een licht op den kandelaar te zijn, door haar niet wordt verzaakt.

De beschuldiging van Labadisme, Separatisme en Sectarisme, zoo vaak door de voorstanders der Volkskerk tegen ons ingebracht, mag zelfs geen schijn van waarheid behelzen. Niet onze woorden alleen, maar onze *daden* moeten een voortdurend protest tegen die aanklacht behelzen. We moeten toonen door rusteloozen arbeid, door onvermoeide propaganda, door in te gaan op alle velden en wegen om de afgewekenen te redden, dat we beter dan de mannen der Volkskerk onze *nationale* roeping verstaan.

Het gaat hier om de diepste vraag of wij navolgers der Pharizeën òf discipelen van onzen Heiland zullen zijn.

De Pharizeër in Christus dagen zag met trotsche minachting neer op de schare, die de wet niet kende.

Dat die schare nog tot Israël, het oude bondsvolk Gods behoorde; dat het teeken der besnijdenis door hen gedragen werd; dat ze „kinderen Abrahams" waren, deerde hun niet. De afval was over Israël gekomen en het ware, het echte Israël waren zij, de trotsche, zelfgenoegzame Pharizeërs, die de wet kenden en onderhielden. Van eenige barmhartigheid om dat arme volk te redden, was geen sprake. Een tuin, een muur des afscheidsels, een omheining moest opgetrokken tusschen hen, „de afgezonderden", en die onwetende en dolende schare, opdat het heilige niet ontheiligd zou worden.

Maar Christus, als Hij diezelfde schare zag, die de Pharizeërs vervloekte, werd met innerlijke ontferming over haar bewogen. En van zijn lippen kwam dat onvergetelijke woord van den Herder, die de negenen-negentig schapen verliet om het éene afgedoolde schaap in de woestijn te zoeken.

Ligt in dien bangen, dien het hart zoo diep ontroerenden afval van een groot deel van ons volk dan geen roepstem Gods tot onze Kerken, om zich meer dan dusver te ontfermen over "de schare, die de wet niet kent?" Behoort de innerlijke ontferming, waarmede Christus over haar bewogen was, geen weerklank te vinden ook in ons eigen hart?

Dr. Scheurer.

Met diepe droefheid zal zeker het bericht in onze Kerken ontvangen worden, dat onze Zendings-arts Dr. Scheurer, door ernstige krankheid aangetast, plotseling zijn arbeid moest nederleggen en het zeer de vraag is of hij ooit in staat zal zijn zijn taak aan Petronella's hospitaal weer te hervatten.

Al willen we als goede Calvinisten aan den mensch niet te veel eer bewijzen, toch mag dankbaar erkend worden, dat God in Dr. Scheurer aan onze Kerken een uitnemenden dienaar had geschonken, die een goede reuke van het Evangelie deed uitgaan. Slechts zij, die van nabij bekend zijn met zijn arbeid, weten met welk een energie hij, die over zoo weinig middelen te beschikken had, het Petronella-hospitaal bouwde en tot een eere voor onze Zending maakte. Vriend en vijand wedijverde in den lof, aan onzen Zendings-arts geschonken. De beminnelijke eenvoudigheid waarmee hij optrad; zijn uitnemende kennis van de geneeskunde; het vertrouwen, dat hij den Javaan inboezemde; de tact, waarmede hij zijn arbeid gebruikte om het Evangelie te verkondigen, maakten dat ieder hem liefhad. En wat thans wel eens openlijk mag worden uitgesproken: Dr. Scheurer deed dit alles voor de Zending met een opoffering van elk persoonlijk voordeel, die bewondering afdwingt. Een man van zijn capaciteit en invloed had in Indië, zoo hij wilde, schatten kunnen verdienen. En niet alleen dat hij zich tevreden stelde met een uiterst karig loon, maar zelfs van dat loon werd menigmaal een goed deel in den dienst van het hospitaal besteed, wanneer de nood dit eischte.

We hebben God te danken, wanneer Hij zulke mannen aan onze Zending schenkt. Ze zijn er niet velen, die zoo naar het voorbeeld des Apostels zich geheel en volkomen aan den dienst des Heeren hebben overgegeven. Des te smartelijker is het daarom, wanneer zulk een trouw dienstknecht genoodzaakt wordt zijn taak neer te leggen. Smartelijk voor onzen broeder Dr. Scheurer in de eerste plaats, die zijn arbeid zoo hartelijk liefhad. Maar smartelijk ook voor onze Kerken, die voortaan in dezen dienst hem zullen moeten missen.

God geve dat de ernstige krankheid, waarmee Dr. Scheurer bezocht werd, door rust en wederkeer naar het vaderland spoedig voor herstel plaats make. En Hij geve ons in plaats van Dr. Scheurer een anderen Zendingsarts, die zijn arbeid kunne overnemen.

Vos en ganzen.

De klimmende tegenzin van ons christelijk volk tegen de openbare godsdienstlooze school maakt, dat de openbare onderwijzers niet zonder zorg zijn voor de toekomst van hun troetelkind. Het aantal Christelijke Scholen neemt elk jaar toe. Trots de agitatie van de Frontmakers ging de Schoolwet-Kuyper er door en wordt ook door het Liberaal Ministerie loyaal uitgevoerd. Hier en daar verloopt de Openbare School al zoo, dat bij gebrek aan kinderen de School gesloten moet worden. Voor de openbare onderwijzers is dit wel een hard gelag, want het glorietijdperk, toen zij de „eersten van het land" waren, heeft daarmede uit. Als de Openbare School langzaam maar zeker door de Christelijke School wordt leeggepompt, staan zij straks „naakt aan den dijk".

In het wonder dat onze openbare onderwijzers onder deze omstandigheden ook „vroom" gaan worden? De ruwe toon, waarop in de bladen der openbare onderwijzers vroeger de spot werd gedreven met God en godsdienst, heeft reeds plaats gemaakt voor zalvende betoogen, waarin de openbare school als de „ware christelijke" wordt aangeprezen. Zoo in het orgaan van de Afdeeling Zwolle e. o. van den Bond van N. O., waar in het April-nummer een stukske voorkomt onder den titel: *De stem van een Christen.* Deze Christen, die tot zijn 40ste jaar het Christelijk onderwijs gediend heeft, maar toen blijkbaar de vleeschpotten der Openbare School lief kreeg, dient zich aan als iemand die „zondaar zijnde met God verzoend is door den kruisdood van Jezus Christus, Gods Zoon en die in den Bijbel, Gods openbaring, het richtsnoer vindt van wat hij te gelooven en te doen heeft." Het hoofdbezwaar van dezen „Christen" tegen de Christelijke School is, dat er in deze school *gebeden* wordt. Want dat is zonde tegen het gebod: *Gij zult den naam des Heeren, uws Gods, niet ijdellijk gebruiken.* Bidden in de binnenkamer, vóór de School aanvangt, is goed, maar bidden in de klasse „maakt het gebed tot een sleur". En erger nog dan dat, aangezien de „meerderheid der schoolgaande kinderen" is „wat de Schrift noemt natuurlijke menschen, den geest niet hebbende", is het bidden met of voor hen een „vrome schijn", waardoor de onderwijzer „huichelaars kweekt". Dat de een of andere renegaat van het Christelijk onderwijs door zulk vroom gekwezel zijn eigen conscientie tracht te paalen, is nog te begrijpen. Maar dat een orgaan der openbare onderwijzers zulke „stemmen" opneemt om daarmede zieltjes voor de openbare school te winnen, toont wel tot welk een laag peil de propaganda voor de Openbare School zonk. Of zouden de openbare onderwijzers, wier orgaan dit blad is, heusch uit eerbied voor Gods gebod in de school niet durven bidden?

Bovendien, de redactie zelf maakt het weinig beter.

In een artikel over de *Doopsbelofte* tracht ze het argument van de voorstanders van het christelijk onderwijs te ontzenuwen, dat christelijke ouders krachtens de belofte bij den doop afgelegd, verplicht zijn hun kinderen naar een christelijke school te zenden.

Indien de redactie rond en eerlijk geschreven had, dat deze doopsbelofte in haar oog geen de minste beteekenis had, omdat de doop niet anders dan een vorm is, die hoe eer hoe beter dient te worden afgeschaft, dan zou ze zeker den geest van het grootste deel der openbare onderwijzerswereld wel vertolkt hebben.

Maar ook hier doet ze o zoo vroom.

Die belofte is wel heilig en bindt de ouders ook wel, maar ze geldt alleen „wanneer de kinderen tot hun verstand zullen gekomen zijn." Van de kinderen op de lagere school nu kan dat nog niet gezegd worden, want in de schooljaren verkeert „het verstand nog slechts in een periode van ontwikkeling".

We betwijfelen of één Christelijk ouder zich door dezen lijmstok voor het Openbaar onderwijs zal laten vangen. De openbare onderwijzers willen liefst uw kind hebben in de jaren, dat het verstand in „een periode van ontwikkeling" verkeert. Zoolang het nog week is als was, zullen zij op dat verstand het stempel drukken van ongodsdienstigheid, van een wereld- en levensbeschouwing, waarin voor God noch Zijn Woord plaats is. Huichelaars kweekt de openbare school niet. Ze levert u uw kinderen af als ongeloovigen, als sociaal-democraten in den dop, als mannetjes en vrouwtjes, die reeds te wijs en te verstandig zijn om te bidden of in Gods Woord te gelooven. En als zoo het „verstand" gekomen is, dank zij het openbaar onderwijs, dan moogt gij, christelijke ouders, nog eens probeeren op dezen door ongeloof verwoesten akker het zaad des geloofs uit te strooien.

De openbare onderwijzers hebben van de eischen eener goede paedagogiek al heel zonderlinge denkbeelden. Of liever, ze weten uitnemend goed, dat zulk een Christelijke opvoeding, nadat het verstand reeds door de openbare school „ontwikkeld" is, het spannen is van de paarden achter den wagen.

Maar de vos, die zoo vroom de passie preekt, zegt dat natuurlijk niet.

Hij hoopt, dat het gansje oliedom genoeg is, om naar de preek te luisteren.

Antinomiaansch.

Het geval-Bähler laat de conscientiën nog niet met rust.

Niet, alsof dit geval op zichzelf zooveel erger zou zijn dan al wat in de Hervormde Kerk dagelijks geschiedt. Terecht heeft Prof. Visscher er op gewezen, dat de Synode, zonder principieel van gedragslijn te veranderen en daarmede heel het idee der Volkskerk prijs te geven, Dr. Bähler niet veroordeelen kon. Een kerk, die antinomianen, ethischen, modernen, socialisten, spiritisten enz. vrijelijk op haar kansels laat optreden, zou wel het toppunt van huichelarij bereikt hebben, wanneer ze een Boeddist den kansel ontzei. De vrijspraak van Dr. Bähler was de wettige consequentie van het eenmaal uitgesproken beginsel, dat in de Kerk alles moet nagisten wat in het volksleven gist.

Maar het proces-Bähler heeft in krassen en voor het volk pakkenden vorm de innerlijke leugen dezer Kerk weer in het licht gesteld. Zooals een plotseling uitbrekend ettergezwel zelfs den lichtzinnige kan doen zien, welk een schrikkelijk bederf in het bloed schuilt.

De Confessioneele groep had steeds van vooruitgang en beterschap gesproken. Als men maar zacht, o zoo zacht voorging, zou de Volkskerk nog wel te redden zijn. Werden niet overal orthodoxe predikanten beroepen? Ging de Synode niet allengs om? Ontwaakte niet een nieuw leven in de Vaderlandsche Kerk? Bleek niet, hoe God de „Nederlandsche Kerk" nog niet verlaten had?

En waar dat liedeke zoo zoetekens weerklonk om de conscientie in slaap te wiegen, daar kwam plotseling dat *brutale*, dat *verschrikkelijke* feit, dat één man, die openlijk verkondigde, dat Boedda het eigenlijk beter wist dan Jezus, door de Synode werd vrijgesproken, en alle kerkbesturen, het orthodoxe provinciale bestuur van Friesland incluis, daarvoor het hoofd bogen, zonder een poging zelfs tot verzet.

Dat schrikte de menigte wakker. Dat deed een huivering door de goedgeloovigen varen. Dat stelde de zonde der Hervormde Kerk in vlammend schrift weer voor oogen. Dat riep zelfs de diepst ingeslapenen wakker.

Zooals het proces-Zaalberg indertijd in 's Gravenhage.

Maar de leidslieden, die — Prof. Visscher sprak het zonder mededoogen uit — met zilveren koorden aan de Synodale zegekar geketend zitten, die voor niets meer bevreesd zijn dan voor een daad, een conflict, dat op breuke met de Synode en op verlies van eigen tractement zou kunnen uitloopen, zijn ook nu weer gereed om de breuke Sions op 't lichtst te genezen.

Hoe dat geschiedt?

Op de Ned. Herv. predikanten conferentie, 26 April te Utrecht gehouden, waar vier honderd predikanten van de orthodoxe richting bijeen waren, had Ds. Gronemeijer uit Amsterdam het over *leertucht* en *gewetensvrijheid*. Ook het geval-Bähler kwam hierbij ter sprake. Om althans in dezen kring in een vlammend woord van heilige verontwaardiging te protesteeren tegen dezen gruwel op Gods heilige erve? Ge vergist u. Om aan de vergadering duidelijk te maken, dat men stil had te berusten, omdat *God het alzoo gewild had.*

Ge gelooft uw oogen niet. Ge wrijft ze uit en vraagt het u af, of dat mogelijk is, dat een man, die nog zegt den Christus naar de Schrift te belijden, beweren kan, dat *God gewild heeft*, dat Ds. Bähler, de Boeddist, in Zijn Kerk predikant zou blijven.

Ja, zegt Ds. Gronemeijer. Want de Synodus Contracta is door het lot aangewezen. In het lot ligt een Goddelijk bestel, En aangezien het lot besliste, dat in de Synodus Contracta de meerderheid liberaal was, „lag het in het Goddelijk bestuur dat thans geen leertucht zou geoefend worden".

Als een rooverbende een dorp binnendringt en besluit de helft der bewoners te vermoorden, en het lot werpt wie dit vonnis treffen zal, dan moogt ge die roovers niet straffen, want in het lot ligt een „goddelijke wenk", en het lag niet „in het goddelijk bestuur dat die menschen gespaard zouden worden".

Het zuiverste antinomianisme.

En tegen zulk een door en door onzedelijke leer werd door niemand geprotesteerd. Ds. Kromsigt, Ds. Troelstra en wie meer zich als Gereformeerd aandient, slikten dit referaat. De Voorzitter verklaarde bij de sluiting der vergadering, dat hij te danken had „voor de groote eenstemmigheid".

Is het niet een afgang van zeer snelle wateren?

En wreekt zich ook hier de zonde van ongehoorzaamheid aan Gods bevel niet met een steeds dieper afglijden op den weg der ongerechtigheid?

Kan het erger?

De mode van onzen ziekelijk-overspannen tijdgeest brengt mee, dat men bij voorkeur de groote mannen van ons geslacht, denkers en dichters, kunstenaars en staatslieden, als halve krankzinnigen beschouwt.

De „Durchschnittsmensch", de gewone alledaagsche mensch, is alleen normaal. Al wat daar boven uitsteekt of daar onder wegzinkt is „abnormaal", vertoont psychische afwijkingen, is min of meer erfelijk belast en moet als een pathologisch verschijnsel beschouwd worden.

Lombroso heeft deze leer toegepast op de misdadigers. De crimineele anthropologie heeft op zijn voetspoor het misdadigerstype vastgesteld. En in onze rechtszalen komt nauwelijks één interessant geval van diefstal, ontucht of moord meer voor, of de handige advokaat weet terstond vrijspraak te vragen op grond van „ontoerekenbaarheid". De misdadiger is een gedegenereerde, iemand die handelt onder nooddwang van ziekelijke voorstellingen; niet de gevangenis maar het krankzinnigengesticht is de geschikte plaats om dien armen zielszieke te verplegen.

En evenzoo als deze richting het onder-normaal-type, den misdadiger, uit psychische afwijkingen verklaren wil, zoo ontziet ze zich niet ook het boven-normaal-type als een soort krankzinnigheid te beschouwen. Het genie is eigenlijk een soort waanzin. Met zekere voorliefde wordt in het intieme leven van groote denkers en kunstenaars gezocht naar pathologische verschijnselen, om daarmede aan te toonen, dat men ook hier met anomalien op psychisch of nerveus gebied te doen heeft. Vooral in Duitschland hebben Moebius en Loewenfeld voor deze richting school gemaakt. Het is een mode geworden om elken grooten man op de ontleedtafel der psychologie uit te strekken en in de verborgenste schuilhoeken van zijn zieleleven naar „ziekelijke afwijkingen" te zoeken. Ons geslacht is niet groot genoeg om genieën te bewonderen; ze worden thans ontleed en in stukjes gesneden, om ze als „pathologische verschijnselen" aan de kaak te stellen.

Aan dit ziekelijke spel zouden we verder geen aandacht schenken, wanneer thans niet Dr. de Loosten in Duitschland de onbe-